



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 4. De consensu requisito ad validitatem contractus,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78332)

Tertia diuisio est; quod alius sit licitus, qui secundum legem, & aequitatem fit; alius vero illicitus, vt simoniacus, furarius, & omnis alius qui contra legem, aequitatemque fit.

Quarta est, quod alius sit temporalis, id est, ad certum tempus tantum, & alius perpetuus, id est, semper duraturus.

Quinta est, quod alius fiat re, alius verbis, alius scriptura, alius consensu: eadem ratione, qua in sequenti cap. sexto dicitur de pacto, in quarta illius diuisione posita proxime ante primum documentum.

23.

Sexta, quod alij sint bonae fidei: vt venditio, locatio, societas, & ceteri qui commemorantur in §. Actionum, Instructis, De actionibus: alij vero sunt stricti iuris; vt mutuum stipulatio & arbitrium. Non dicuntur autem bonae fidei, quod in eis solis inueniri debeat bona fides: quia in omni contractu ea debet interuenire, ex lege, Bonam fidem, Cod. De obligationibus & actionibus; sed quod in illis iudex debeat iudicare ex aequo & bono, quantum ad id quod restituendum est vel compensandum; non autem ex rigore legis scriptivae iuris: sicut in aliis, qui ex eo dicuntur stricti iuris, quod in illis iudicandum sit ex rigore legis, iurisve scriptae: atque ex rigore conventionis factae inter contrahentes. De hac contractuum distinctione plura qui vult videre potest apud Couar. ad regulam, Possessor, par. 2. §. 6. aut Ludouicum Molinam in tract. 2. de iust. & iur. e disp. 259.

24.

Septima diuisio est; quod alij sint gratuiti, alij non gratuiti. Dicuntur gratuiti qui non sunt ob solutum pretium vel mercedem acceptam (vnde etiam dicuntur facti titulo gratuito) vt mutuum, commodatum, precarium, depositum, mandatum, fideiussio. Non gratuiti vero dicuntur qui sunt ob pretium vel mercedem, vel ob aliam quamcumque rem factam vel datam, vel faciendam, vel prestandam: vnde dicuntur etiam onerosi, quia obligatio soluendi pretium vel mercedem, vel rem aliam dandi vel faciendi est onus.

Octaua diuisio est; quod alij fiant in gratiam tantum & bonum recipientis: vt mutuum & commodatum regulariter: alij vero fiant in gratiam tantum dantis: vt depositum, & mandatum regulariter: alij demum fiant in gratiam & bonum vtriusque: vt emptio, locatio, permutatio, pignus, societas. Ideo dixi regulariter: quia depositum, mandatum, & commodatum aliquando fiunt in bonum vtriusque, nam depositario interdum permittitur vt re deposita, & mandatum quo quis cum absente contrahit per literas, ei committendo vt merces, vel aliquid aliud pro se emat, de se quidem gratuitum est, sed interdum mandatarius ex eo commodum accipit, quod si fiat loco mercedis, inductionem locationis: interdum denique commodat quis rem suam in propriam vtilitatem: vt cum quis alteri commodat suam suppellectilem vt communis amicis nomine ipsorum honorificentius excipiat.

Nona diuisio est; quod alij fiant per se seorsimque ab aliis contractibus separati: alij vero ex sua natura coniuncti sint aliis, & propter alios fiant: huius generis sunt asecuratio & fideiussio: & ex quorundam sententia pignus, atque societas: prioris autem generis sunt ceteri.

25.

Postremum est; quod quidam sint, qui re vnius ad alterum transferunt quoad dominium: & quidam quoad vsum tantum, & quidam denique quoad traditionem rei tantum. Ac rursus qui transferunt quoad dominium, vel transferunt gratis, vt donatio gratuita & liberum legatum; vel non gratis: tuncque vel res datur pro re; vt vinum pro oleo, & est permutatio; ad quam reuocatur cambium, quod est lucrosa permutatio pecuniae pro pecunia; vel res pro pretio seu pro pecunia, & est emptio ac venditio: sub qua comprehenduntur negotiatio, societas & asecuratio: vel res cuius vsum non distinguit a dominio, pro simili postea accipienda: vt mutuum, sub quo comprehenduntur contractus, quos vocant montes pietatis.

26.

Ex his vero contractibus qui rem transferunt quoad vsum fructum tantum, quidam transferunt in perpetuum & gratis, vt feudum, quo quis reservato sibi dominio, seu proprietate rei immobilis, puta domus vel praedij, in alterum transfert dominium vile, hoc est, fructus & emolumenta, idque

gratis seu nullo pretio, vel annua pensione petita; sed tantum seruitio personali: quale est quod vassalli debent suo Principi. Quidam vero, qui siue in perpetuum, siue etiam ad tempus dominium transferunt, non quidem gratis, sed pro annua pensione, vt emphyteusis, quae caetera habens cum feudo communia, in hoc ab illo differt, quod non gratis, & tam ad tempus, quam in perpetuum fiat. Quibus duobus, possunt tanquam eiusdem generis, addi primo, contractus luellarius, quo emphyteuta omne ius suum, quod habet in emphyteusi, transfert in tertium, & id in perpetuum. Deinde census, qui est ius accipiendi redditum annuum ex re aliena. Tertio, censualis pensio, quae est contractus, quo quis omne ius quod in rem aliquam habet transfert in alterum, pro pretio quidem, sed ita vt sibi nihilominus praestet pensio annua. Et demum contractus superficialis, quo quis re: onto sibi dominio directo, & proprietate soli, dat alteri superficiem fundi, id est, molendinum, vel domum, vel aliud aedificium in eo existens: idque siue imposita pensione annua; siue non imposita (vtrouque enim modo fieri potest) sic tamen vt idem finiat, pereunte ipsa superficie; hoc est, vt si domus vel molendinum vel aliud aedificium datum pereat, seu destruat incendio, vel impetu aquarum, vel vi ventorum, vel alia ratione, talis contractus cesset, nec deur potestas reedificandi.

27.

Ex his porro contractibus qui rem transferunt quoad vsum tantum: quidam est, quo simpliciter vsum rei gratis transferunt, & dicitur commodatum, seu commodatio. Quidam vero quo vsum vnius rei transferunt pro vsum alterius, & dicitur permutata commodatio. Quidam demum quo vsum rei transferunt pro pretio, & dicitur locatio, & conductio.

Ex his denique quibus tantum traditur res, quidam est quo traditur tantum ad custodiam: vt depositum seu depositio ad custodiam: quidam vero est quo res traditur ratione alicuius obligationis, vel fideiussionis, & dicitur impignoratium, cum est rei mobilis; & hypothecatio, cum est rei immobilis. Ex tanta autem varietate soli ciuiles in hoc libro occurrunt considerandi. Nam quae ad alios pertinent partim tradita iam sunt, partim tradentur in sequenti tomo.

28.

CAPVT IV.

De consensu requisito ad validitatem contractus.

SUMMARIUM

- 29 Consensus liber ad contractum validum requisitus est, & quomodo intelligendum sit contractus aliquos constare solo consensu.
- 30 Quando metus sit consensus leuis, & conditiones requisitae, vt gravis censetur.
- 31 Metus, etiam grauis, non efficit regulariter contractum inualidum, si tunc factus inualidum dabitur.
- 32 Contractus qui metu facti, cum requirant consensum liberum cum conditioe libertatis, sunt inualidi.
- 33 Propter solum metum grauem contractus irritantur in foro externo: in interno etiam propter leuem: & talis differentia causa est.
- 34 Metus ob quem irritus est contractus, debet prouenire a proprio externo.
- 35 Debet quoque esse iniuste incussus.
- 36 Resistit omni obnoxium est metus, etiam leuis, extortum.
- 37 Quomodo tu aliquid extorsisti, & illud, & omne damnum inde secutum restituere tenetur: in quo si deficiat, qui ei cooperari suae iure, tenentur supplere.
- 38 Metus reuerentiae quando tanquam gravis sufficit ad rescindendum contractum.
- 39 Tace ex metu reuerentiae, sufficit ad rescindendum contractum, qui contrahens, valde preiudicat.
- 40 Metus reuerentiae quoad conscientiam forum, sufficit ad obligationem restituendi quod acceptum fuerit.
- 41 Corollaria in de deducenda.
- 42 Metus reuerentialis in quos cadat.
- 43 Quando contingat preces in portunas inducere metum sufficientem ad rescindendum contractum.

- 44 Quando sufficiant quoad forum conscientia ad inducendam obligationem ad restitutionem.
- 45 Error contingens in contractu, quidam est antecedens, & quidam concomitans, hincque non impedit validitatem contractus.
- 46 Ille vero, si rem que ad forum conscientia impedit.
- 47 Error contractum iure inualidum, non validat.
- 48 Modi quibus contingit errorem antecedentem reddere inualidum contractum, cui casum dedit.
- 49 Iuramentum non desinit obligatorium esse, & indigere dispensatione, ex eo, quod app. si unum sit contractui inualido, si firmari possit absque saluti dispendio.
- 50 Obligatio quam iuramentum in iure, app. situm contractui inualido.
- 51 Iuramentum app. situm contractui inualido, ob turpitudinem quam is contractus habet, non confirmat ipsum.
- 52 Nec rem confirmare eum, qui primo & principaliter ad iure annullat: ob favorem publicum.
- 53 Confirmare autem eum, qui primo & principaliter annullat, ob favorem privatum, exceptis tribus casibus.
- 54 Contractus metu graui aut dolo extortus non confirmatur iuramento.
- 55 Contractus factus contra prius in iuramentum, valere pot. st.

parte metuentis, vt is non possit facile occurrere malo quod sibi metuit: nam si possit, leuiter ac sine ratione metuere censetur. Secunda ex parte incutientis metum: vt is valeat minas executioni mandare. Tertia ex parte eiusdem; vt solitus sit intentatas minas executioni mandare. Non enim est viri constantis, sed metulosi, timere minas illius, qui aut eas exequi non potest, aut qui facile iram deponit, & nunquam aut raro mandat executioni ea quae minatur. Quarta ex parte mali, quod metuitur; vt ipsum imminet: alioquin enim leuiter vanaque, nec rationabiliter timeretur. Quinta ex parte eiusdem, vt ipsum sit malum vere graue, quod vir constans merito timeat; cuiusmodi sunt mors, seruitus, carcer perpetuus, vincula, aut verbera, maximi cruciatus, infamia, dedecus, stuprum, & amissio patrimonii: non item alia, vt Syluester mouet in v. rbo Metus, sub finem tra. primi, nisi in quantum possunt ad huc reduci; quod arbitrio iudicis aut viri prudentis relinquitur definiendum: sicut & absolute quoniam sit metus grauis, prout communem sententiam esse notat Nauar. in Enchir. cap. 22. num. 51. Adde in huiusmodi arbitrio prudentis, praeter obiectum, id est, mala imminenda, considerandas esse circumstantias fortitudinis vel fragilitatis; non tantum sexus, verum etiam aetatis, ac innatae magnitudinis vel paruitatis animi, aliorumque accidentium eius, qui metum patitur.

De his plenius Sanchez in seq. quest. 3. & 5. Ex quo in disput. 4. adde ea locum habere, siue talia mala timeantur in propria persona, siue in consanguineorum & aliorum intimorum personis. Item ex disput. 6. & 7. honnunquam metum reuerentialem, id est, quo inferior reuerentia superioris, vt vxor, mariti: filius patris, & c. item que importunas preces, inducere rationem metus grauis, reddentis contractum inualidabilem, & plerumque relinquere illum, in sua natura.

PRIMUM documentum autem est. Metum non modo leuem, sed nec grauem, regulariter efficere inualidum contractum: reddere tamen, vt loquuntur, inualidabilem. Hoc ex glossa ad Cap. Abbas, De iis quae vi, & c. communiter receptum esse notat Nauar. in Enchir. partim praedictio 6. n. 6. partim. c. 22. n. 50. Eius vero prior pars inde probatur, quod cum factum metu absolute sit a voluntate libera (vt pote que absolute potuit illum non elicere) contractus metu factus, non debeat censei penitus inualidus, tanquam patiens absolute defectum libertatis; sed ipsum esse de se, vt absolute liberum, sicut & absolute validum, si adsint caetera requisita. Pro quo Thomas Sanchez in citato lib. quarto, disp. 8. multos auctores refert. Qui & argumentis quae in contrarium adduntur soluit, inde inferit nu. 5. per contractus metu etiam graui celebratus, transferri dominium: cum per eos tanquam validos titulos conferatur: & concurrente cum titulo traditione (qua completur alienatio rei) eiusdem dominium transferatur in alium: ex lege, Traditionibus, C. De pactis, & ex 5. Per traditionem, Institutis, De rerum diuisione.

Posterior vero pars documentis, ex eo probatur, quod factum metu, praesertim graui, sit secundum quid inuoluntarium, vt pote cui voluntas consentit repugnantem, & tantummodo ob periculum aliquod propositum, quod si abesset, plane dissentiret. Vnde quia sic facti contractus plerumque solent habere exitus perniciosos, consentaneum est rationi, vt ijudicentur tales esse, qui possint per Ecclesiasticam, ac etiam per civilem pot. statem irritari. Nec refert in hac re, illene in cuius fauorem celebratus est contractus, metum intulerit, an alius iuxta illud in lege. Item si cum exceptione, ff. Quod metus causa, & c. In hac actione non quaeritur utrum is qui conuenitur, an alius metum fecerit: sufficit enim haec docere, metum esse sibi illatum: & ex hac re, eum qui conuenitur, esse crimine careat, lucrum tamen sensisse. Ratio autem addita particulae (regulariter) innotescet per duo sequentia documenta, quibus praemittendum est, quod ex Panormi ad Cap. Cum locum, De sponsalibus, habent Anglus & Sylu. in verbo Metus: de num. 7. & hic num. 8. quosdam contractus (vt gratiosos, quorum obligatio tota pendet ex libera intentione gratificantis) requirere consensum liberum cum conditione libertatis: ita nimirum, vt consentiens securitate gaudeat, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, ex cit. Cap. Cum locum: alios vero non requirere talem conditionem.

IN omni contractu liber consensus requiritur: quia contractus gignit in homine obligationem nascentem ex ipsius consensu: quo tanquam particulari lege, se alteri adstrinxit. Debet autem talis consensus, qui est actus interioris voluntatis, declarari signo externo: quia homo homini obligari non potest per solum actum internum; qui natura sua latet, ac fugit hominis cognitionem. Quare cum quidam contractus dicuntur solo consensu constare, vt matrimonium contrahi solo consensu, non est ita intelligendum, quasi ad eos non requiratur consensus internus, aliquo externo signo declaratus: puta nutu, aut alio aequiuivalente signo, vel verbis: sed quod ad eos, consensus istiusmodi sufficiat (prout censetur sufficere ad emptionem, locationem societate & mandatum, ex lege, Consensu, De obligationibus & actionibus) cum caeteri contractus amplius requirant: vel traditionem rerum, vt mutuum, commodatum, pignus, depositum & indebitum: in quibus ultra consensum contractuentium requiritur vt interueniat res vni parti data, ex titulo. Quibus modis acquiritur obligatio, Institutis. Vel requirant certam verborum formam, vt stipulatio; Institutis, De verborum obligationibus: itemque fidei iussio, quando quidem verbis & stipulatione obligantur fidei iussores. Vel denique requirant scripturam: non quidem iure naturae, sed humanae legis dispositione, vel conuentione partium. Hac enim ratione dantur nonnunquam mutationes & emptiones, quae ex eo imperfectae censentur, quod interuentu scripturae confectae non sint. Ad statuendum autem quando tale quid contingat, inspicere oportet, an sit aliqua consuetudo loci, vel conuentio inter partes: quae id ferat. Porro iudicandi de peccatis perpendenda sunt circa propositum consensum, ea, quibus impediti potest ne sufficiat ad contractus validitatem; qualia sunt, metus, reuerentia, preces importunae, & error. Perpendendum est item iuramentum, tanquam ad eandem validitatem efficiendam aliquod robur addens. De quibus singulis documentis aliquot subiiciemus.

Documenta de metu, quo impediti potest propositus consensus ne sufficiat ad contractus validitatem.

SECTIO I.

PRIMUM MITTENDUM EST, quod plenus tractauimus in praecedenti lib. 1. cap. v. primo, metum alium esse leuem, & alium grauem. Atque leuem censei, quando malum quod timeatur, leue est quidem ex se, aut certe non imminet probabiliter: sed homini metuloso, ex animi leuitate & sine probabili ratione, graue, aut imminere videret. Graue est metum vero censei, concurrentibus quinque conditionibus (eas citatis pluribus authoribus refert Thomas Sanchez de matrimonio lib. 4. disput. 1.) quarum prima tenet se ex

32. ITA QVE secundum documentum, quod Nauarr. in *Enchir. pralu. 6. n. 6. exprimit*, est. Contractus qui requirunt consensum liberum cum conditione libertatis, inuálidos esse, seu nihil valere, etiam sine rescissione, si metu fiant. Huius ratio aperta est quam Angelus & Sylu. habent locis citatis: quia metus inducens voluntatem ad id, quod alioqui ipsa auerfatur, tollit conditionem libertatis, quæ est de substantia talis contractus; & per consequens tollit, inuálidumque reddit ipsum. Addunt idem post Panormit. ad Cap. Abbas, De iis quæ vi, &c. contractus istius generis esse, primo, opera meritoria. Sed, vt loco citato reſe ait Nauarrus, opus metu factum, quia est actus humanus libere potest aliquando esse meritorium: quando scilicet adfuerint cætera quæ ad meritum requiruntur: nempe bonum esse, & in statu gratiæ factum amore Dei supernaturali.

Ideoque primus sit matrimonium metu contractum, ex Cap. Veniens 2. & Cap. Cum locum. & Cap. Consultationi, De sponſalibus. Secundus, vero sit promissio, vel solutio dotis per metum: ex lege, Si mulier, si dos. ff. De eo quod metus causa. Tertius, metu facta alienatio rei Ecclesiasticæ, præsertim non seruata forma statuta in Clem. 1. De rebus Ecclesiæ non alienandis: de qua alias, cum de beneficiis Ecclesiasticis. Quartus, votum factum metu humano, hoc est, ab homine ad hoc incussu alicui, vt voueret (exemplum summi potest ex Cap. Perlatum, De iis quæ vi) non item factum metu incussu ex alio respectu, vt Angelus verbo Metus, §. 8. sub finem exprimit: & probat, quia Deus non vult, nisi voluntarium, libera voluntate conuerſum, argumento Cap. Sicut nobis, De regularibus. Quintus est, iurisdictionis collatio, aut prorogatio per metum extorta, ex lege 2. in principio, ff. de iudiciis. Sextus, autoritas tutoris per metum item extorta, ex lege 1. §. fin. ff. De autoritate & consensu tutorum. Quos sex tantum huius generis contractus ponit glossa ad prædictum Cap. Abbas, per hos versus:

Tutor indutum, dos, sacrum, copula, votum:

Hæc sex vi facta de iure scias fore nullas;

Cætera ius patitur, si d. postea r. fuerint.

Addunt præ nihilominus adhuc sequentes, vt septimus sit, absolutio ab excommunicatione per metum data, ex cap. 1. De iis quæ vi, in 6. Octauus, testimonium, cum testes metu sunt in testamento adhibiti: ex lege, Qui testamento ff. Qui testamenta facere possunt, §. finali. Nonus, quilibet contractus, per iniuste incarceratum initus cum eo à quo detinetur: ex lege, Qui carcerem, ff. Quod metus causa. Decimus, elemosina, & donatio, quæ sua natura postulat, vt gratis & liberaliter fiat. Cui adde pari ratione ea quæ habent vim donationi, vt testamentum, legatum, remissio debiti; quæ non valent in foro conscientiæ, nisi careant omni metu: per tradita à Caiet. 2. 2. quæst. 32. art. 7. sub finem. His accedit electio certæ ac determinatæ personæ, ex Cap. Vbi periculum, §. Cæterum, De electione, in 6. non tamen electio vnus personæ ex his quæ sunt certæ multitudinis. Ratioque discriminis est, quod hic maneat substantia electionis liberæ, non autem illic. Itaque quando ciuitas à Tyranno compulsæ, magistratum eligit: si quidem metu compellatur eligere certam personam, non valeat electio; si autem eligere ex certo tantum genere personarum, valet.

35. Tertium documentum est. Metum propter quem contractus irritari rescindue possunt, esse metum grauem ab externo principio per iniuriam incussam homini, ad illos faciendos. Metum grauem dico: quia vt in verbo Metus, expresserunt Angelus num. 13. & Sylu. numer. 9. contractus metu leui facti, si alias sint legitimi, non rescinduntur. Quod tamen verum est, tantummodo quoad forum exterius, vt idem insulant: & patet per illud quod docet Nauarr. in *Enchir. 22. n. 51. ad reddendum actum inefficacem coram Deo, sufficere quemlibet timorem, etiam minorem iusto; dummodo is fuerit causa principalis, & quæ nisi interuenisset, contractus initus non fuisset. Quod additur ad excludendam causam, quæ tantum est impulsiuæ, & sine qua factus fuisset contractus, licet non ita promptè & facile.*

Ex quo documento consequens est, scilicet ad illius confirmationem, quod in foro conscientiæ restituenda sint extorta per metum leuem. Quod quidem sentientes auctores magno numero Thomas Sanchez refert in eodem lib. 4. disp.

9. n. 4. & confirmat, hac ratione: quia in contractibus, substantia obligationis consistit in consensu: ex lege obligationum, ff. de actionib. & obligat. ideoque, vt rectè & absque iniuria inuentur, debet concurrere libera vtriusque contrahentis voluntas, quæ iniuste quacunquæ metu cogitur. Quare cogens tenetur ad refarciendam eiusmodi iniuriam, rescindere contractum, restituito altero contrahente in suam libertatem pristinam, omni metu occasione sublata.

Si quæras, vnde sint obnoxia restitutioni extorta metu leui, si contractus per eum factus sufficiat, vt an: e offensi. m. est, ad transferendum dominium? Respondetur, inde esse, quod à iure, in integrum taliter læsus restituatur per Cap. 2. De iis quæ vi: in cuius fine verba hæc habentur. Vnde quia quæ metu & vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari: mandamus quatenus prædicto si integritate restitutus vniuersa.

Si rursus quæras, cur in foro externo ad irritationem talium contractuum, metus grauis requiratur, si in conscientia, & coram Deo ob metum leuem irriti esse possint? Respondetur, causam esse, quam Nauarr. in *Enchir. cap. 17. n. 2. 9.* sub finem tangit: quod si in foro exteriori daretur rescissio actuum ob leuem metum, omnium fere peteretur rescissio: & ita Respub. litibus supra modum abundaret: quod est contra iuris institutionem.

34. Dicitur deinde in documento (ab externo principio) quia non irritantur contractus, ex eo, quod facti sint metu orto ab interno principio, vnde, vt Couar. habet in *Epir. 4. De retulium par. 2. cap. 3. §. 4. num. 16. & 17.* matrimonium quod quis in mortis periculo existens contrahit cum ancilla, vt maiore cura & diligentia ei subueniat in ægritudine, non erit pro nullo habendum, ex eo, quod metu mortis contractus sit, neque alias contrahendum fuerit. Nec item censeri potest matrimonium nullum, quod iuxta consuetudinem siue Gallorum, siue Hispanorum, vt habet etiam Couar. aliquis damnatus ad mortem contrahit cum publica meretrice, vt liber dimittatur. Idem ex cap. Sicut 2. de regularibus, iudicandum est de voto nuncupato ab ægro. Adde pari ratione, & ab eo qui in belli, naufragii, aut alterius periculi discrimine versatur. Similiter, vt idem Couar. num. 13. adhuc habet, captus in bello iusto, pro sua redemptione pretium honestum ac moderatè promittens, non potest se ab obligatione soluendi eximere, ex eo, quod metu captiuitatis id pretium promiserit. Aduertere autem obiter per metum ortum ab initio principio, hic significari omnem eum, quem homo concipit ex malis, quæ vel non infliguntur illi, vt aliquid faciat: prout accidere potest ægro metuenti mortem, nauæ metuenti naufragium, latroni metuenti suspendium. Vel infliguntur quidem ea de causa, sed id non constat ipsi; vt accidit metuenti morbos, vel alias penas, quas Deus sæpe immittit ad incutiendum hominibus timorem, vt conuertantur; vel vt aliquid faciant, quod alioqui non erant facturi: sed quia metuenti non constat immitti in talem finem, ideo metus ipsius censetur ab interno principio orti.

35. Dicitur adhuc in documento (per iniuriam incussam homini) quia si cui sua culpa metus sit incussus, ea quæ per talem metum gesserit, tenent: neque ei competit aliquod remedium. Id quod ad Cap. Abbas, De iis quæ vi, nu. 7. Panorm. notat habendum esse pro generali regula. Satis vero ipsum constat ex lege, Mulier, ff. Quod metus causa: cum statuit, quod si liberta contra patronum suum ingrata facta, sciens se de statu periclitari, aliquid eidem patrono dederit, vel promiserit, ne in seruitutem redigatur; non esse subueniendum illi contra talem promissionem: quia sua culpa eum metum patitur.

In hac re igitur cum Angelo in verbo, Metus, n. 10. & Syl. in eodem verbo, n. 6. quoad forum conscientiæ, vtendum est distinctione, vt si metus, quem quis sua culpa patitur, iuste illi incutiatur (prout fit, cum quis a terri minatur se crimine, quod commisit, accusaturum ipsum, nisi centum donec) contractus non reddatur irritus, neque ex eo nascatur obligatio restituendi id, quod taliter acceptum fuerit ab illo, qui donare potuit. Si vero metus quem quis culpa item sua patitur, iniuste illi incutiatur: vt cum pater, iuueni deprehenso cum filia, minatur se necaturum ipsum (quod iuste quoad Deum facere non potest) nisi eam ducat in uxorem, tali metu contractum matrimonium non tenet; & sic de similibus.

Dicitur

Dicitur ultimo in documento (*ad tales contractus facien-*
dos) ad significandum quod iam ante actum esse contractum
alia de causa principaliter factum, validum esse, etiamsi me-
tus intercesserit; tanquam causa impulsiva.

36. QVARTVM documentum est. In conscientia restituendum
esse omne illud quod extortum est per metum: et-
iamsi is levis fuerit. Ita sentientes magno numero Thomas
Sanchez refert *lib. 4. de matrim. dispus. nona, nu. 4.* Ratio vero
est, quia metu etiam levi contractum extorquens reus est
iniustitiae, cum rem accipiat à renitente; vtpote eam ob me-
tum principaliter dante: qui reatus requirit restitutionem
fieri, per quam reducatur res ad pristinum statum; & cogens
refarciat illatam iniuriam, contrahente quem coegit, resti-
tuto in pristinam suam libertatem.

Et hoc autem documento consequens est, quod memo-
ratus author aliis citatis habet in seq. nu. 7. creditorem con-
donantem partem debiti, vt reliquam recuperet, timens ne
totum perdat, culpa aliqua vel fraude debitoris, non relin-
quere hunc tutum, qui teneatur partem sibi condonatum
restituere; aut condonans vt possit occultam compensatione-
nem, si nequa aliter restitutionem obtinere. Secus esset vero
si nulli interueniret debitoris culpa, sed tantum vera illius
impotentia, ob quam si creditor partem debiti remittat, id
consequitur facere voluntarie motus misericordia, non au-
tem timore fraudis & violentiae debitoris.

37. Aduerte vero primo, differentiam inter contractus gra-
tiosos & onerosos; quod in illis aliquid extorquens metu
leui, teneatur illud restituere, nulla re sibi reddita, cum nihil
dederit: in his autem restituendum sit ei, quod ipse dedit in
pretium, commutationemve rei quam metu extorsit. Aduerte
2. non tantum esse restituendum, quod extortum
fuerit per metum; sed etiam refarciendum esse omne dam-
num inde secutum; quia qui damni causam dat, damnum
dedisse censetur: & ideo obligari lege iustitiae ad illud refarci-
endum, si iniuste, *prout supponimus*, dederit.

Aduerte 3. ex *Syla. Restitutio 2. dicto 7.* per legem, Metum 3.
§. finali & legem, item si cum exceptione, §. Pedius, ff. De eo
quod metus causa: ad restituendum metu extortum, teneri
non tantum eum qui extorsit; sed etiam omnem alium ad
quem res peruenerit. Ratio vero est, quod is qui per metum
rem alienam extorsit, nullum ius acquisiuerit eam retinen-
di: nec metum passus, ius ad illam sibi vendicandam amiserit
per tale alienationem iniustam: vt argumento est, quod
eadem res sit ei restituenda iuxta praedicta. Quare ad quem-
cumque eadem peruenerit, restituenda est tanquam iniuste
accepta.

Documenta de metu reuerentiali, & precibus
importunis.

SECTIO II.

38. PRIMVM EST, de quo late Thomas Sanchez *lib. 4. de matri-*
monio dispus. sexta, metum reuerentialem quo inferior
reuerentia sui superioris vt vxor, mariti; si ius, patris, &c.) in-
ducitur ad celebrandum contractum, sufficere ad hunc in-
validandum, seu rescindendum, cum fuerit metus grauis at-
que cadens in constantem virum. Hoc eadem ratione probatur
qua posterior pars primi documenti num. 31. probata
est. Difficultas vero est quando reuerentialis metus censendus
sit grauis. De qua Sanchez ipse *ibidem quaest. prima*, refert
quatuor sententias & bene expendit. Ceteri autem erimus
cum eodem statuisse pro praxi propositiones sequentes.

Prima est, Metum reuerentialem non esse de se grauem,
nec tantam vim habere ad impellendam voluntatem, vt vir
constans eo terreri debeat. Hanc ille *nu. 7.* confirmat pluribus:
sed nobis sufficere potest, quod in Cap. ex literis, De despon-
satione impuberum; ad irritanda sponsalia, metu reuerentia-
li parentum inita, ponderentur non solum paterna reue-
rentia, sed etiam paternae minae: cum dicitur nolens & inuita,
minis parentum impulsus.

Secunda propositio est. Fieri posse attentis occurrenti-
bus circumstantiis particularibus, vt metu reuerentialis ab-
sque minis censetur grauis; vt si is cui debetur reuerentia,
crudelis sit, & seuitiam pra se ferat, solitusque sit lauire
cum non obtemperatur ipsius voluntati. Hanc ille *nu. 12.*

probat: quia licet minae tunc desint actu: ad sunt tamen vir-
tute, cum probabili timore proximae coactionis, siue illa-
tionis mali notabilis.

Tertia est, Magnam laesionem cum metu reuerentiali,
etiamsi absint minae, omnium contractuum, (praeterquam
matrimonij, quod ex solo errore personae, aut conditionis
seruillis annullatur, prout docebitur cum ex institur. de eo
agetur suo loco) rescissionem operari. Ratio huius est quam
habet Couar. ad Cap. Quamuis pactum, *tertia part. §. 4. nu.*
7. congruenter legi, si supersite. Cod. de dolo malo: quia in taliter
facta conuentione, dolus praesumitur adhibitus, & oppres-
sio quaedam: cum non sit verosimile, quod sic contrahens,
tantae laesioni voluntarie consenserit.

Quarta propositio est. Metum reuerentialem adiectis
minis, non esse dicendum grauem sufficienter ad rescinden-
dos contractus, nisi minas solitus sit minas exequi. Ratio
est, quod solitus minas laetare, & parum eas exequi, virum
prudentem parum moueat: vtpote iudicantem tales minas
vanas nulliusque momenti esse. Ita sentientes magno nu-
mero Sanchez refert *nu. 21.* In sequenti, 22. addens in dubio,
vt quando vir potens, vel magistratus minatur, & de condi-
tione eius dubitatur, sint ne atrox & solitus minas suas exe-
cutioni mandare; metum reuerentialem pro graui esse tunc
habendum: quoniam is qui talem patitur, iustam habet ti-
mendi causam. Dum enim minatur vir potens, cui reueren-
tia debetur, & cuius mores ignorantur, equum non
est, quem exponere se periculo grauis mali perpetuendi.

Quinta propositio est. Metum reuerentialem quo quis
tacendo censetur in contractum consentire, non esse suffi-
cientem ad invalidandum ac rescindendum eundem con-
tractum: nisi is grauius praedictet taliter contrahenti. Haec
ex eo probatur: quod etsi patri maxima reuerentia debeatur,
tame si pro filia praesente & tacente sponsalia contrahat,
ea valent ex Cap. vinco, §. Porro, De desponsatione impu-
berum, in 6.

Addita autem exceptionis de graui praedictio, ratio ead-
em est, quae praecedentis propositionis tertiae. Proque ea
facit, quod ex lege penult. ff. De furtis, habetur: videntem res
suas capi, & tacentem ob reuerentiam, agere posse actione
furti. Inde enim patet taciturnitatem prouenientem ex re-
uerentia, non sufficere ad consensum in praedictum prop-
rium; nisi ipsum modicum sit: ita nimirum, vt possit pro nihilo
reputari. Pro qua doctrina Sanchez *ibidem nu. 33.* refert plu-
res auctores. Ex eaque sequitur quod ipse habet *in sequenti*
nu. 38. si matrimonium, aut sponsalia essent filio indigna,
valdeque ei praedictarent, & ipse taceret ob reuerentiam
patris, pro ipso contrahentis: non praesumi ob solam taciturni-
tatem, consensum praebuisse. Solam dico, quia si ad eam
consensus interior reuera accedat, valebit contractus tan-
quam sufficienter voluntarius.

39. SECUNDVM documentum est. Metum reuerentialem,
cum absint minae siue actus, siue virtute actata, non suffice-
re quidem ad rescissionem contractuum iuxta praedicta:
sufficere tamen vt detur in foro conscientiae obligatio ad
restitutionem, si effigiat inuoluntarium maximum, seu
volitionem mixtam cum nolitione, saltem conditionali;
prout accidit cum quis metu ipso reuerentiali ductus, con-
sentit quasi coactus seu repugnante. Vnde aduerte ad eius-
modi metum non sufficere verecundiam; quae naturaliter
inefficit filijs coram patre, aut coram alijs quibus reueren-
tia debetur: sed adhuc requiri vt reuerentia inducat me-
tum offendendi patrem, vel alium cui debetur reueren-
tia, atque pudorem ei contradicendi: vnde fiat, vt etiamsi
nullum aliud malum timeatur: tamen adhuc voluntate
omnino repugnante, & quasi coacte, consensus praebetur.
Fundamentum autem quo tale documentum nititur, est;
quod cuiusmodi metus habendus sit, saltem leuis: qui ex pra-
cedenti documento sufficit ad obligationem restituendi
quoad forum conscientiae. Idem sentientes plures auctores
citatur Sanchez *in seq. d. spur. §. num. 12.*

40. CONSEQUENTER tradens corollaria dictis consenta-
nea, quae paucis attingere pro quotidiana praxi vtile erit.
Primum est, in foro conscientiae si renuocatio hereditatis
paternae solo quidem metu reuerentiali fiat; sed vere inuo-
luntarie, modo proxime exposito, patrem teneri restituere
hereditatem

hereditatem

hereditatem sic renunciam. Ratio est, quia talis metus, tanquam saltem levis, sufficit ad rescissionem actus in foro conscientia. Et ita filius, qui sic renunciat, ut idem addit, si ei non fiat restitutio, poterit compensatione vix dum modo prius obtinuerit ab Episcopo relaxationem iuramenti, si eo confirmaverit renunciationem.

Secundum est, vxorem metu reuerentiam mariti compulsum (vt videt offensam illius & iurgia) fideiubentem pro illo, non teneri in conscientia seruare talem fideiussionem, quantumvis seruatae sint in ea solennitatis omnes requisitae vt valeret: quae sunt, vt fiat instrumento publico, & accedat iuramentum, ac renunciatio privilegij Velleiani: de quibus Molnari tract. 2. de inst. & iure disp. 5. 46. Huius autem corollarij ratio eadem est quae praecedentis; & eadem limitatio: nempe, vt si vxor ipsa velit compensatione vti ex bonis mariti, ne compellatur pro eo soluere, ad quod non tenetur in conscientia: prius obtineat ab Episcopo relaxationem iuramenti, quod fideiubendo praestitit. Quae tamen relaxatio, vt idem addit, non erit necessaria, si velit tantum abscondere bona sibi necessaria ad vitam, ne omnibus spoliata prematur egestate, carendo nec: flaris quia tunc non contraveniet fideiussioni naturae: sed tantum ex iusta causa licite volet differre solutionem, donec ad pinguiorem fortunam venerit.

Tertium corollarium est: vxorem quae mariti, & filium, qui patris, ad ipsius morientis instantiam reuerentiam metu (timens illius indignationem, aut illum molestia afficere) promittit soluere ipsius debita aut legata, alias nullo modo promissurus, non obligari in conscientia ad standum tali promisso. Huius ratio est eadem quae praecedentium. Quod si promissum in tali casu impleatur per errorem, quo promittens existimat se obligatum; aut maritum vel patrem aliqui in penis detinendum, debebit ei restitui quod dederit; cum esset indebitum, vel voluntatem habuerit illud liberaliter donandi. Secus si vero si vltro vxor dicat viro: ne sis sollicitus de tuis debitis: & lega quidquid velis; quia deficientibus tuis bonis, soluiam ex meis. Nam ea ratione liberaliter concedere viro facultatem disponendi de suis bonis: ideoque teneretur eadem debita & legata soluere, nec metu, nec errore excusante eam quo tale quid dixerit.

42. TERTIUM documentum est. Metum reuerentialem cadere in eos, qui sub sunt alteri, aliquo subiectionis iure: vt Clerici, Episcopi: laici magistratui, filij, patri ac etiam mariti cum fuerit austerior, & solita minus exequi: vxor, viro; genitor, socer; nepos, auo, minor annis, cura ori: foror aut frater, fratri maiori natu; nepos aut neptis ex fratre, proauo; de quibus idem Sanchez agit in eodem lib. 4. disput. 6. quae. quarta. Ratio autem est, quod quando aliqui sunt subiecti, & alij superiores; his illi quodam naturae praescripto reuerentiam quandam & obsequium debeant: ex quo debito timor ac pudor ille provenit; ob quem horum voluntati illi minus audent contradicere.

43. QUARTUM documentum est. Preces importunas non sufficere: ad inferendum metum grauem, propter quem rescinduntur contractus, nisi adiunctas habeant minas aut metum reuerentialem, quibus vir constans, qualis censetur is qui nec contra rationem pertinax est, nec leuiter ac sine ratione mouetur terreatur merito, secundum ea quae sunt in praecedentibus tradita de metu sufficienti ad rescissionem ipsam contractus. Ratio vero esse potest: quod precibus, etiam importunis, non videatur de se tanta vim inesse, vt merito debeant virum constantem permouere. Nam interdum habere possunt quidem vim permouendi virum prudentem, ad aliquid sustulatum & inceptum faciendum, vt earum importunitatem & tedium repellat: nunquam tamen habere ita excusandi ipsum, vt eo nomine prudenter, ac constanter ad agenda motus dici debeat; cum prudentem ac constantem minime deceat tali modo cogi. Quae in contrarium obici posse videatur, Thomas Sanchez de matrimonio lib. 4. disput. 7. refert. nu. 4. & soluit nu. 9. Cuius solutionis summa est, quod tantam probent preces importunas esse quandam quasi coactionem, & violentiam: iisdemque dolum plerumque immiseri.

Addit idem nu. 7. si ad preces importunas accedat reuerentia personae petentis, ex ea coniunctione dari causam sufficientem ad consensum extorquendum a viro prudente

te & constanter: quia reuerentia personae petentis vim habet efficiendi pusillanimitatem ac timidum eum a quo petitur, ne audeat contradicere, petendumque negare. Id quod non est ita certum, quin contrarium (pro quo idem in praeced. nu. 6. dicitur: quot autem hores citat) suam habeat probabilitatem. Cum enim de se talis metus solum sit levis, vt ante habitum est; negari potest: quod tantam vim addat precibus, vt per eas vir prudens & constans induci debeat ad consentiendum, voluntate aliqui rationabiliter repugnante.

44. CAETERVM, quidquid de eo sit, pro conscientiae foro nobis sufficit, preces assiduas & importunas seu instantissime & sepius repetitas ac inculcatas, vt & reuerentiam, metum saltem leuem incurtere: sicque, iuxta auct. cit. in praeced. documento 2. obligationem restituendi per eas obtentum, inducere, ob admixtionem nolitionis conditionalis: quia is qui dedit, nullo modo dedisset rogatus, nisi in cerceisset talis importunitas: cum dederit, vt supponitur, repugnante voluntate, & quasi coactus, ad depellendam a se molestiam, quam eadem importunitas ei adferebat: cuiusmodi fuit ea quam a Dalila passus est Sampson: de qua dicitur in cap. 16. Iudicum. Camque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhaereret, spatium ad quietem non tribuens, &c.

De hac re plenius agens Sanchez in eodem lib. 4. d. disput. 10. admonet nu. 6. eadem corollaria hinc inferri, quae ancillata sunt ex 2. documento: quia factum precibus importunis perinde admixtum habet inuoluntarium, ac factum metu reuerentialem. Addit etiam consequenter alia duo. Prius est. In foro conscientiae non valere donationes, quas vir ab vxore, pater a filio, nimia importunitate extorsit. Quod idem iudicium est de alijs, similiter aliquo extorquentibus. Nec obstat quod pauperes plerumque importunis precibus obtineant elemosynam: quia paruum dicitur solent talis importunitas: & elemosyna per eam obta, communiter datur voluntarie: neque si restitueretur, is qui dedit velle recipere; quod si velle, inuita quoque omnino dedisset, accepta restitui ei deberet; nisi ad eam, lege saltem charitatis, obligatus fuerit: quemad. idem habet in fine eiusdem disputationis. Posterius corollarium est. Licentiam per Religiosum precibus valde importunis extortam, ad accipiendum vel recinendum aliquid, quando Superior reuera inuoluntarie consentit, vt importunitatem repellat, aliqui omnino satisfarurus, non excusare ipsum ad proprietatis vitio; ita ut tutus non sit in conscientia: quando quidem ea non est voluntaria licentia, sed quasi coacta permissio ad vitandum aliquod maius incommodum.

Documenta de errore, quo adhuc impediri potest consensus, ne sufficiat ad contr. actus validitatem.

SECTIO III.

45. PRONOTANDVM est, errorem speciem esse ignorantiam; diciturque praeu dispositionis ignorantiam, ad differentiam alterius, quae dicitur praeu negationis; quaeque ex se nullum requirit praeviam cognitionem; sed contenta est sola negatione notitia: cum error exigat iudicium intellectus peruersum; nec enim excludit omnem cognitionem, sicut ignorantia praeu negationis, sed solam veram; vt si te quem video, existimem pauperem, cum sis dives, erro: sed si te nunquam viderim, nec te te audiverim, id ignoratio ignorantia praeu negationis. Iam respectu habito ad consensum in contractum, ignorantia semper est cum aliqua cognitione: quando quidem consensus nullo modo esse potest sine praevia cognitione: quia nihil volitum nisi cognitum: ideoque ea semper est praeu affectionis & error. Qui ad contractum potest habere se aut antecederet, aut comitanter antecederet quidem, causam dando contractui faciendo: ita ut illo non interueniente, hic non fieret: vt cum quis errore ductus, nulli filiam, quam putat nobilibus parentibus ortam accipit in vxorem. Comitanter vero sic comitando contractum, vt nullo modo ad eum inducat: ita ut illo non existente, hic nihilominus fieret; vt si de quo dictum est, nulli filiam duceret, quantumvis talem fecit.

PRIMUM autem documentum est. Contractu ex interueniente errore comitante, liberi consensus defectu haud

laborare cendum non esse ob dispositionem contrahentis, qui illud iniussit etiam si contrariam notitiam habuisset: ut uxorem duxisset quantumvis rustici filiam sciussit. Ratio est quia error comitans licet non faciat inuoluntarium, cum non sit causa alicuius repugnantiae voluntatis (cuius proinde propensionem ad contrahendum nihil officit) facit tamen non voluntarium, quia excludit cognitionem, quae ad voluntarium est omnino necessaria: quando quidem nihil voluit esse potest nisi cognitum. Quae doctrina est D. Thomae 1. 2. quaest. 6. art. 8.

46. SECUNDUM documentum est. Errorum antecedentem posse in foro saltem conscientiae reddere contractum inuolidum: non modo cum fuerit inuincibilis, seu qui vinci non potuerit: sed etiam cum vincibilis, seu qui potuerit diligentia adhibita superari. Hoc docet Thomas Sanchez de matrimonio lib. 5. disput. 3. nu. 10. & 13. Ratio vero est quia talis error tollit consensum necessarium ad contractum: cum admixtam habeat voluntatis ab eo auersionem: quando quidem si talis error abesset, ille qui eo laborat, contrahere nollet: alioqui enim non antecedens, sed tantum concomitans error censeretur. Negligentia vero admissa in acquirenda cognitione, non obstat quin error fortitatur suum illum effectum impediendi consensum necessarium ad contractum.

47. TERTIUM documentum est. Errorum antecedentem non posse eadem ratione, qua reddit inuolidum contractum lege permissum: reddere validum quem lex irritat, facitue inuolidum: impeditendo scilicet, ne quando is sit, vim habeat obligatoriam. Hoc probatur quia talis irritatio fit vel reddendo personas inhabiles ad contrahendum: ut consanguineos, ad matrimonium inuincendum intra quartum gradum: vel impediendo ne dominium rerum vnius, transeat ad alium per contractum: ut ne per emptionem, res pupilli acquirantur ab alio. Ad quorum neutrum requiritur scientia, aut voluntas nostra: sed tantum Superioris, inhabilitatem ad contrahendum, vel ad dominium acquirendum, imponentis: conditionibus designatis, quae illam efficiant, eo quod in aliquo homine fuerint inuenta.

48. QUARTUM documentum est: sequentibus modis contingere ut error antecedens, inuolidum reddat contractum. Primus est, si erretur in specie contractus: ut si tibi tradam pecuniam causa donationis: tu vero accipias tanquam mutuum: tunc enim contractum esse nullum habetur ex lege, si ego, ff. de reb. creditis. Secundus est, si erretur in pretio: ut si in contractu emptionis vel locationis, venditor vel locator maius pretium intelligat quam emptor vel conductor. Nam ex lege in venditionibus, ff. De contrahenda emptione, contractus est nullus. Tertius modus est si erratum sit circa rem de qua contrahitur: ut si in eodem contractu emptionis, ego putem ad te emere talem fundum: tu vero putas te alium vendere. Nam & tunc ex eadem lege, In venditionibus, contractus est nullus. Quartus est si erretur in materia & substantia rei ut si es pro auro vel stannum pro argento ematur. Qui potissimum error impedit consensum: cum voluntas non feratur incognitum: nec contractus valeat nisi in rem de qua sit, voluntas consentiat.

Ceterum si quis putet se aurum optimum emere & illud quod ei venditur mixtum sit aere vel argento, valet venditio: quia non erratur omnino in materia, quae aurum quoddam est. Ita habetur ex lege, Aliter, & ex lege, Quid tamen, ff. De contrahenda emptione. Attamen quia illud pro auro optimo emptum, deterius est, iniustitia in eo commissa, resarciri debet restitutione, iuxta legem, Iulianus, §. Si venditor ff. De actionibus empti & venditi. Quod si putet quis se mensuram ex argento solidam emere: & vendatur lignea vestita laminis argenteis, emptio non valet ob errorem in materia. Quia de re textus est expressus in fine legis, Cum ab eo, ff. De contrahenda emptione. Quod vero attinet ad cetera quae non sunt de materia & essentia contractus, si error, etiam antecedens & inuincibilis contingat in eis, non censetur vitare contractum, ut pote quem relinquit in substantiabilibus integrum, sic ex citata lege, In venditionibus, §. 2. error in nomine, non impedit, quin contractus sit validus, ut quod quis, eam quam tibi desponsat Mariam vocari pu-

ter, cum vocetur Barbara, non impedit quin sponsalia sint valida.

Documenta de iuramento, quo propositus consensus solet confirmari.

SECTIO IV.

49. DE HOC ETIAM, pro iudicio nobis proposito notanda sunt aliquod documenta. Primum est, pro quo plures auctores refert Thomas Sanchez, de matrimonio lib. 4. disput. 20. nu. 4. Iuramentum appositum contractibus etiam inuolidis, quamuis metu graui extortum sit, obligatorium esse si seruari possit absque peccato, relaxatio neque indigere. Hoc probatur ratione ea quae tangitur in cap. Cum contingat, De iureiurando, & in cap. 2. De pactis in 6. Quod tale iuramentum seruari possit sine salutis aeternae dispendio. Quam rationem locum habere etiam si iuramentum fuerit metu extortum, patet: quia tunc quoque ipsum seruari potest sine culpa: Immo seruari debet, cum metus non impediatur ipsius vinculum ex cap. vero, & cap. verum, De iureiurando. Et confirmatur, quia per iuramentum metu extortum obligatio acquiritur Deo, ne ipse in testem falsitatis adducatur, ex cap. Debitores, eodem tit.

Si quis opponat in cap. Cum contingat, & in cap. 2. citatis, statui: pacta quae seculo iuramento sunt irrita, seruari debere eo accedente, si praestetur absque vi & dolo, unde sequitur a contrario sensu, nihil esse cur seruentur, si iuramentum accedat, vi aut dolo extortum. Respondendum est inde haberi tantum, pacta non confirmari eiusmodi iuramento, ut irreuocabilia sint: quia nullo negotio reuocantur obtemperata dispensatione: cuius dandae causam sufficientem praebet metus grauis: immo & leuis quoad forum conscientiae, ut disputat Sanchez in memorata disput. 20. quaest. 2. Et ratio potissima est, quod turpes sit & iniquum, non modo graui, sed etiam leui metu, indebitum extorquere: nemoque de sua iniquitate reportare debeat commodum iuxta cap. Ad nostram, De emptione & vendit. & c. Tuus, De Clericis non residentibus. Eam dispensationem autem non modo Papam, sed etiam Episcopum dare posse: idem Sanchez multis aliis citatis expressit in praeced. lib. 1. disput. 32. num. 15. circa medium.

50. SECUNDUM documentum, quod ipsum Sanchez in ead. disput. 32. num. 3. & aliquod sequentibus erudite persequitur, est. Iuramentum contractui inuolido appositum, non nunquam confirmare illum, non nunquam non confirmare: ac quando confirmat si forte relaxetur ratione alicuius laesionis; contractus ipse nihilominus manet validus: prout indicant verba illa in cap. 2. De pactis in 6. (omnino seruari debent.) Et ratio est, quia iuramentum, tunc peritius, non tantum in ordine ad Deum, ne fiat testis falsitatis, sed etiam in ordine ad proximum, cum quo valide contractum est causa interuenientis iuramenti: cuius dispensatione facta Dei nomine iusta aliqua de causa, per Praelatum vicarium ipsius in terris, tollitur quidem prior obligatio, ita ut iuramento contrahens post eam, a peccato periurii excusetur, sed non tollitur posterior obligatio (quam esse sententiam communem notat Azor in prima par. moral. instit. lib. 11. cap. 7. quaest. 5.) ita ut contractui ipsi contrahente nequaquam liceat: cum validitas illius perseveret. Nam ex regula 73. iuris in 6. factum legitime, retractari non debet: licet casus postea eueniat, a quo non potuit inchoari. Talem contractum autem, legitime factum esse, constat argumento, Cap. Cum contingat, De iureiurando, & c. 2. De pactis in 6. in quibus decernitur contractum factum a minore, & alienationem fundi dotalis, etiam si alias non valerent, debere seruari si iuramento firmetur. Quare eidem regulae congruenter dicendum est, contractum, superueniente exclusionem iuramenti sine quo ab initio non valuisset, retinere suam validitatem: ideoque non licere ei contrahente donec iudex, causa plene discussa, minime seruandum esse definit: prout idem Sanchez aliis citatis tangit loco citato nu. 5. in fine.

Cum autem iuramentum non confirmat contractum alias inuolidum, relinquit ipsum in sua natura, tantumque obligat in ordine ad Deum, ne ipse adducatur in testem falsitatis; non item in ordine ad hominem, quia talis obligatio

requirit contractum, ex quo ipsa proueniat: unde in praecedenti casu iuramentum non aliter talem inducit, quam firmando contractum: quod cum non faciat in casu praesenti, nec etiam obligationem inducit in ordine ad hominem. Quocirca ipso relaxato, nihil obstat quin contractui contrahatur: Non quidem iuramentum ipsum, quod relaxatione extinguitur: nec item contractus, quem supponimus inualidum, nullum esse. Quando autem iuramentum confirmet contractum: quando vero non confirmet sequentibus documentis declaratur.

51. TERTIVM igitur documentum (de quo ac de sequentibus ex Bartolo Syluester in verbo, iuramentum 4. quæst. 16. & Couar. late ad Cap. Quamuis pactum, De pactis in 6. par. 2.) est, contractum inualidum ob turpitudinem quæ habet contra ius naturale, diuinum, aut humanum (ita nimirum ut impleri nequeat absque peccato) non confirmari iuramento. Pro quo facit, quod ex cap. Inter cætera, 22. quæst. 4. iuramentum non sit vinculum iniquitatis: quodque ex regula 58. iuris in 6. non sit obligatorium contra bonos mores prestitum: ut censetur cum inuitat ad delinquendum. Exemplum est, ex glossa ibidem, si quis rem suam apud alium deponat, & iuret se illam, quantumcumque ab ipso male dissipatam, ab fraudulenter distractam, non repetiturum in iudicio: item se occisurum patrem: nisi que faciat, se soluturum centum aureos. Multo vero minus obligatorium erit si ipsius seruare sit delictum: cum quo nec cum alterius iniuria iuramentum seruari debere, habetur ex Cap. Cum contingat, De iureiurando. Vnde fit, quia certum est impletionem contractus habeatis turpitudinem contra ius, delictum esse ac dispendium salutis: fit inquam, ut negandum sit eum iuramento firmari. Sic et 20. iuxta Cap. Debitores, De iureiurando, contractus iuratus de soluendis vsuris, non confirmatur iuramento, nec obligationem inducit tanquam omnino inualidus, cum habeat turpitudinem contra ius naturale: prout in precedenti libro 23. cap. 8. ostensum est. Quanquam tamen vsuræ ipsæ propter iuramentum sunt soluendæ, ut satisfiat Deo: sed ita ut soluta repeti possint tanquam indebitæ, quandoquidem contractus cum vsurario factus tanquam inualidus nullum ius ad illas perperit.

52. QUARTVM documentum est, contractum non firmari iuramento, quando primo & principaliter à iure annullatur in fauorem publicum: quod tunc contingit, cum talis dispositio iuris, est de rebus publicis: ut de equis aut armis vel pecuniis non extrahendis ex regno; tunc enim executio illius, principaliter dirigitur in bonum commune: & toti reipublicæ ex ea resultat utilitas. Probatur documentum hoc, ex Cap. Si diligenti, De foro competenti, & ex lege ius publicum, ff. De pactis: hæc enim habet ius publicum priuatorum pactis mutari non posse. In illo vero deciditur irritum esse pactum iuratum, quo Clericus priuilegio fori renunciat: eoquod tale priuilegium concessum sit in fauorem totius clericalis status. Accedit ratio quia ex antedictis (& habetur ex Cap. Cum contingat, De iureiurando) iuramentum non confirmat contractum, qui est contra bonos mores aut in præiudicium tertii. At ille qui principaliter est contra utilitatem publicam reipublicæ, eidem tanquam cuidam tertio præiudicat principaliter. De qua re exempla videri possunt apud Couar. ad Cap. Quamuis, De pactis in 6. par. 2. §. 1. num. 2. 3. & 4.

53. QVINTVM documentum est. Iuramento confirmari contractum qui iure inualidatur principaliter ob priuatum bonum contrahentium, & minus principaliter tantum, ob publicum bonum: prout contingit cum tale ius disponit de bonis priuatorum: ad eorumque utilitatem executio illius immediate dirigitur, ad publicam, vero tantum meditare, tanquam talis, quæ cum toti Reipub. nullo modo obstat, parti ipsius prodest. Probatur documentum hoc, ex Cap. Cum contingat De iureiurando, & ex cap. Licet, eod. tit. in 6. Namque in eis decernitur, alienationes rerum dotalium iure civili prohibitas, tenere; si mulieres in quarum fauorem tale ius constitutum est, sine metu & dolo eas fecerint, & iuramento confirmauerint. Item ex Cap. Quamuis pactum, De pactis in 6. ubi pactum patri factum à filia dum nuptui tradebatur, ut dote contenta, nullum ad bona paterna re-

gressum haberet (quod ius civile improbat Cod. De collationibus, lege Pactum) iuramento confirmatum valere dicitur. Rationem tenet probatur: quia ubi lex edita est in fauorem, ut ea censetur non operata, sufficit constare eum in cuius illa fauorem principaliter respexit, renunciasse suo iuri, argumento Cap. Ad apostolicam, De regularibus. At in casu propositi documenti, ille qui iurat contractum, quem lex in fauorem ipsius inualidat, iurando renunciat eidem fauori, ne alioqui peritius sit. Et ita contractus alias inualidus, accedente iuramento sic confirmatur, ut perinde valeat ac si lex eum non probaret. Qua de re late differit Couar. in memorato §. 1. numer. 5. & nonnullis sequentibus.

Ceterum tres dantur casus, in quibus documentum istud patitur exceptionem. Primus est, cum ius reprobat contractum in odium eius, in cuius fauorem iuratur. Quo modo, ex Cap. Debitores, De iureiurando promissio iurata soluendi vsuras, inualida est: cum ob iuramenti sanctitatem soluta, restitui debeant: non enim deberent, si esset valida. Secundus est, cum ius reddit irritum non tantum contractum, sed etiam iuramentum ei appositum. Huius exempli videri potest in Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. De regularibus. Tertius est (pro quo Sanchez 2. lib. 1. de matrimonio disput. 7. num. 2. 4. multos au hoc refert) quando iuramentum appositum est contractui facti in fauorem tertii, qui illum non acceptauit valide: tunc enim, quia accessorium sequitur naturam principalis: sicut contractus includit tacitam conditionem, si is acceptetur: iuramentum eidem appositum, pariter includit: ita ut possit ante acceptationem reuocari, ne acceptetur ab alio, vsuuenire potest in promissione facta absentis, quæ nec ab ipso, nec ab alio eius nomine est valide acceptata. Nec obstat quod Deus vocatus sit in testem: quia id nisi factum sit per modum voti, intelligendum est obligare iuxta exigentiam actus, cui tanquam accessori-um apponitur.

54. SEXTVM documentum est. Iuramentum metu graui aut dolo extortum, non confirmare contractum. Hoc habetur satis aperte ex Cap. Cum contingat, De iureiurando, & ex Cap. Licet, eod. tit. in 6. Et confirmatur, quia iuramentum non impedit, quin ratione iniuriæ, talis extortor iure naturæ teneatur ad restitutionem eius quod sic accepit. Nihilominus probabile est non licere contrahere tali contractui ante relaxationem iuramenti, quando ipsum fuerit extortum meris quandoquidem metus non tollit voluntarium. Licere autem cum extortum fuerit dolo: per quem inducitur inuoluntarium. De qua re Couar. ad Cap. Quamuis pactum, par. 3. §. 4. numer. 2.

55. SEPTIMVM documentum est. Contractum per se ac sine iuramento validum, etiam factum contra prius iuramentum valere ex communi sententia, teste Couar. in sequenti §. 2. n. 3. Et ratio est: quia prius iuramentum contra quod agitur, solum facit ut peccetur contrahendo: non autem ut inualidus sit contractus: qui cum per se validus sit, non debet censeri robur suum à iuramento accipere. Et ita si quis fecit sponsalia cum iuramento: & post, cum alia matrimonio contrahat, valet matrimonium: ut communem quoque sententiam esse per Cap. Sicut ex literis, De sponsalibus, habet Couar. tum ibidem, tum in Epitome 4. decretalium par. 1. cap. 5. n. nono. Similiter si quis cum iuramento promiserit Titio se venditurum ei domum: si post vendat Caio, valet venditio, si ea compleatur traditione domus venditæ.

Secus erit vero, si contractus factus contra prius iuramentum, per se absque iuramento sit inualidus: quia non potest confirmari iuramento contra prius iuramentum: nec enim illud, contra istud potest obligare: quandoquidem esset obligatio ad peritium. Et ita is, qui fecit sponsalia iurata, si alia faciat etiam iurata, non valet: quia secundo iuramento, sponsalia secunda inualida sunt per se ex eo, quod alia iam sint contracta. Similiter is qui Titio promisit cum iuramento se venditurum ei domum, si idem similiter promittat Caio, non valet promissio, utpote per se inualida ex precedenti promissione, quæ cum valeat iure naturæ sequentis impetione peccaretur id ipsum ius violando.

56. SVPER EST obiter monendum: dupliciter iuramentum addi posse contractui: vno, si iure testis ex animo contra-

here: vt donare, vendere, &c. sicque non confirmare contractum, nec ei robur addere: cum non sit promissorium; sed tantum assertorium eius quod fit. Altero vero, si iures te contractum semper habiturum ratum, nec reuocaturum; & sic confirmare contractum: Qui plenius tractatam materiam hanc cu puerit, satisfacere ei Suarez poterit in tract. 4. de religione libro 1. cap. 20. & aliquot sequentibus. Poterit quoque Thomas Sanchez in Opere morali lib. 3. cap. 11.

CAPVT V.

De solis apponi contractibus: que sunt, conditio, modus, demonstratio & causa.

SUMMARIUM.

- 56 Quid significetur conditionis nomine, & quibus particulis exprimitur.
- 57 Quid nomine modi, & quibus item particularis exprimitur.
- 58 Quidque nomine demonstrationis, & quid nomine causa, & quibus particulis exprimitur.
- 59 Qua conditio faciat contractum conditionalem.
- 60 Conditio qua est contra substantiam contractus, vitiat illum redditue inualidum.
- 61 Contractus cui conditio impossibilis, aut conditio turpis de futuro apponitur, non valet.
- 62 Contractus valide sub conditione factus reuocari non potest.
- 63 Modus appositus contractui, quid circa illum operetur, declaratur duobus documentis.
- 64 Documentum de demonstratione addit contractui.
- 65 Non valet contractus factus ob causam existimatam veram, que est falsa.
- 66 Quam validus sit contractus factus ob causam, non obstat quod aliud interuenerit quo cognitio non fuisse factus.
- 67 Cum principalis causa contrahendi est falsa, contractus est nullus.

56. **C**ONDITIONIS nomine in hac materia, significatur clausula contractui ad illius suspensionem adiecta, per particulam (si) aut aliam ei aequipollentem. Exemplum est si dicatur lego Titio, si fuerit Consul. Particulæ autem aequipollentes conditionali si (ex Syluestro in verbo Conditio, quest. 2.) sunt, cum, ubi, quandocumque. Nam lego Titio, cum, vel ubi, vel quandocumque fuerit Consul, eundem habet sensum, cum præcedenti exemplo. Item, (nisi) nam vendo tibi librum meum tanti, nisi alius hodie pluris emere velit: sensus est, alius hodie pluris emere velit, non vendo. Item (alioqui, alias) nam scribes mihi librum intra mensem, alioqui, vel alias quartam mercedis partem perdes, pœnæ nomine: sensus est, si non scriperis perdes. Item, aut, vel siue, cum alternatiue sumuntur. Nam relinquo prædia mea propinquis, aut Ecclesiæ: sensus est, si non sint propinqui, habeat Ecclesia. Item (quandiu) nam lego centum Titio in annos decem, quandiu gesserit res hæredis mei: sensus est, lego si gesserit, &c. Item (donec), quousque, vel dum fuerit cum filio meo, sensus est, si non fuerit cū filio meo, nō lego.

57. **N**OMINE AUTEM modi, significatur clausula contractui per particulam vt, aliam aequipollentem, adiecta ad illius moderamen, per oneris impositionem, ex Sylu. in eodem verb. quest. 3. exemplum est; si dicatur: do vel lego tibi domum meam, vt hoc vel illud facias. Particulæ vero aequipollentes sunt, ex eodem in seq. quest. 4. dummodo: nam id est; do dummodo facias; ac do vt facias. Item, (ne) nam Titium instituo hæredem, ne fidei commissum ex Sempronij testamento retineat: sensus est; vt non retineat. Item al, pro, nam, do ad ædificandū hospitale, vel pro ædificando hospitali: sensus est: do vt ædificetur hospitale. Item (in, & nomine) nam lego tibi in redimendos captiuos, vel nomine redimēdi captiuos: sensus est, vt redimantur captiui. Differt autem modus à conditione, vt notat glossa ad Cap. Ve un, De conditionibus appositis, verbo, conditi: ne quod hæc suspendat contractum, ita ut non valeat nisi expleta conditione. Modus vero adiectus contractui, non suspendat ipsum: adeo ut res contractu donata sub modo, statim debeatur, statimque peti possit.

NOMINE PORRO demonstrationis per tradita à Sylu. in eodem verbo Conditio, quest. 6. significatur clausula ex aliquo præterito vel præsentis accidehte, reddens nos certos de re quæ geritur: vt si quis leget vxori sericam vestem, quam habet in arca clausa: his accidentibus demonstratur res, de qua disponitur. Similiter; si quis vendat agrum inter hos & illos confines existentem; aut domum palatio proximam.

Nomine denique causæ significatur clausula; quæ adicitur contractui ad iudicandum illius causam: fitque talis adiectio per particulam quia, vel aliam similem; vt lego tibi mille, quia negotia mea gessisti: vel eo quod filium meum recte institueris. Potest autem duplex esse istiusmodi causa: quædam finalis; propter quam scilicet contractus fit; & qua non subsistente, ille non fiet: quædam vero impulsua, ob quam nimirum facilius, vel citius, vel libentius fit contractus.

Documenta de conditione contractui apponi solita.

SECTIO PRIOR.

59. **D**E CONDITIONE notanda sunt pro praxi aliquot documenta. Primum est. Conditionem quæ facit contractum conditionalem; debere esse expressam: non enim sufficit tacita, ex Syluestro in verbo Conditio, quest. 9. per legem, Conditiones, ff. De conditionibus & demonstrationibus. Item debere apponi à principio contractus: non enim sufficit apponere post contractum; quando iam ille partium voluntate dissolui non potest: quod Sylu. habet in sequenti quest. 10. Item debere esse de futuro euentu incerto, non autem de præterito, vel de præsentis, vel de futuro certo, quale est, si moriar; quia talia non suspenduntur, cum habeant esse, vel iam in actu positum, vt præterita & præsentia: vel dependens ex causis ita certis & determinatis, vt licet futura sint, in illis tamē, præsentia quodammodo censentur, propter certitudinem proueniendi ex illis. Ita sentientes auctores magno numero. Thomas Sanchez refert lib. 5. De matrimonio disput. 2. numer. 2. beneque monet num. 3. id non habere locum, si contrahentes existimant conditionem esse appositam de futuro contingenti, quia contractus effectum conditionis de euentu incerto; tunc foreturer, ex intentione contrahentium, conditionem apponentium, à qua conditionalis contractus pendet.

60. **S**ECVNDVM documentum est, de quo adhuc idem Syluester in citata quest. 10. pro eoque faciunt que disputat Sanchez in sequen. disput. 9. 10. & 11. Conditionem adiectam, vitare contractum, si ea sit contra illius substantiam: vt esse censetur, argumento Cap. Tna, De sponsalibus; quando contractus ipse non potest cum ea stare. Quo modo contra mutui substantiam est conditio, vt soluat aliquid supra principale; & contra societatis substantiam, vt lucrum & damnum non sit commune: non vitare autem contractum, si solum sit contra illius accidentia: quia potest sine eis stare; quandoquidem subleis accidentibus potest manere substantia.

61. **T**ERTIVM docum. est. Conditionem appositam contractui, quantumuis non sit contra eius substantiam, si tamen sit impossibilis, vitare ipsum: vt si dicatur, lego Titio centum si manu cælum tetigerit: nec item si sit turpis; vt si dicatur, hæredem instituo Titium si hæreticus fiat. Tam enim hæc; quam illa contractum reddit inualidum, iuxta illud quod de Cap. finali, De pactis, dicitur, pactum turpe, vel rei turpis aut impossibilis, de iure vel de facto nullā obligationē inducere. Atque de impossibili est textus expressus Instituti, De hæredibus instituendis. §. Impossibilis, & in lege, Non solum, ff. De obligationibus, & actionibus, ubi ratio insinuat; quod omnium ea cogitatio sit, vt nihil agi existiment appolita ea conditione, quam sciant esse impossibile. Et certe talis conditio cuiuscumque temporis sit, signū est manifestum, nō adesse consensum ferium in contractu; sed potius dissensum, dum consensus suspenditur per illud quod est impossibile. Nec obstat quod forte conditio putetur possibilis; quia licet tunc consensus ferius sit: tamen suspenditur à conditione, quæ nec exiit, nec exabit. Neq; inderitur alia obligatio (ne peccetur cōtra conscientia) quæ expectandi euentum, donec conditionem impossibile esse

Valery par. 111. Tom. 2.